

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

*Minden öreg és fiatal ciszterci diáknak
áldott karácsonyt és boldog új esztendőt kívánunk!*

*Molnár C. Pál
festménye
1970.*

A TARTALOMBÓL

Dr. Kilián István: Három színjáték az egri diákszínpadon
Heuligenkreuz – és a magyar ciszterciek
Beszélgetés Kovács Ottó tanár úrral
Molnár József: Emlékeim folytatása II.
Dr. Bán Ervin: Éjféli mise 1944-ben

Megszűnt a bajai ciszterci diákok egyesülete
Ágoston Julián: „Ne Babitskodj!”
Új Júdás
Demeter László: Karácsonyi hírmondó
hírek...hírek...hírek

KARÁCSONYI HÍRMONDÓ

*Rezdül az ágon a zúzmara-morzsa
S perdül, ha ráül a kis cinege.
Szép hegyi tájat a hó betakarta,
Rálehel lágyan a béke szele.*

*Halk zene árad a templomi csendben,
Révedünk alkonyi néma varázson,
Angyalok szállnak a földön, az égen,
Száz csoda jelzi, hogy itt a karácsony...*

*Oszlik a bú, míg szárnyal az ének,
Ünnepi fényt vet a gyertyavilág,
Tűnik az éj és újul a lélek;
Megszületett, akit várt a Világ!*

Szomolya, 2014. december
Demeter László (érett. 1951.)

* * *

ÉJFÉLI MISE 1944-BEN

Egerben töltöttem a hatvan évvel ezelőtti karácsonyt. Huszonnégy nappal előbb iszkoltak el onnan a németek, két héttel később érte a várost német légitámadás, amelynek halálos áldozatai is voltak. Csúnya idők köszöntöttek ránk, de már kezdett mozdulni az emberi lét: megjelent a helyi újság, újra kezdődött a tanítás az iskolákban.

Elérkezett december 24-e. Gondolni sem lehetett arra, hogy éjfélkor tartsák a hagyományos szentmisét. Ki merészelt volna az éjszaka közepén az utcán járn, amikor szinte több volt a városban az orosz katoná, mint a helyi lakos? Czapik Gyula érsek vállalta a mise celebrálását. Délután háromra hirdette meg, hogy a hívek még a sötétedés előtt hazaérjenek. Nem a főszékesegyházban misézett, hanem a ferencesek templomában. Alighanem jelzésnek szánta: nem a város előkelőségeire számított, hanem a franciskánus templom egyszerű híveire.

Vasárnap volt. Még dörögtek az ágyúk a város körül. Megtelt a templom, az aggasztó közbiztonsági helyzet ellenére. Az érsekfőpásztor tartotta a szentbeszédet is. Azokat a szavakat mondta el, amelyeket ama napokban leginkább meg kellett hallaniuk a magyar híveknek. Azt az üzenetet, amelyet nagyon vártunk az egyháztól (Mindszenty József veszprémi püspök a nyilasok fogságában volt). Ítélet hangzott a szószékről. A lepergetett idő tanulsága. Szinte felkiáltásként mondta ki: „Kurzust csináltunk a kereszténységből!” Sorolta a bukott rendszer hazugságait, amelyeket a kereszténységre hivatkozva igyekezett a néppel elfogadtatni. Valószínűleg akadtak a padosorokban olyanok, akiket a főpapi szó mehökkentett. Ám akik is-

merték az érseket, nem lepődtek meg. Soha nem üvöltött együtt a farkasokkal. Szent István-napi beszédében azt mondta az államalapító királyról: „Nem öltöztette a kereszténységet sujtásos, magyaros ruhába.” Értett belőle, akinek volt füle a hallásra. Négy hónappal később már nem kellett tagadó szóval puhítani ítéletének keménységét.

Hatvan éve már, de nem felejttem el azt a nagymisét. Ha tévútra vitték is – nem először – ezt a jobb sorsra érdemes népet, ha összeroskadtunk is azon a rossz úton, az út fordulójánál várt bennünket a karácsonyi Jézus.

Az okosság és igazság mellett volt egy-két naivitás is a főpapi beszédben. Mintha az érsek azt hitte volna, hogy az új rend helyre teszi majd az igazságot. Joggal állította például, hogy a bukott rendszer cinikus volt a házasság szentségével szemben. Ezt nagy megértéssel és egyetértéssel hallottam tőle, mert elvált és újrահázasodott szülők otthon és szeretet nélkül felnőtt gyermeke voltam. De aki úgy értelmezte a szavakat, hogy majd a házasság keresztény eszméje erősödik meg, hiú reményeket táplált. A következő évek félliberális reformjai kedveztek a válásnak, és ez a helyzet nagyjából – ha nem is egészen – fennmaradt akkor is, amikor a kommunista diktatúra félresöpörte a liberális engedményeket.

Semmi nem látszott azon a misén a hagyományos barokk fennköltésgből. A főpapot nem övezte pompa. Vajon ismeri-e rajtam kívül még élő ember azt a főpapi beszédet? Pedig jó lenne ismerni. Napjainkban is nagy szükség van a tisztító szóra.

Dr. Bán Ervin (érett. 1941.) – 2004.

EMLÉKEIM FOLYTATÁSA II.

Molnár József tavaly júliusban életének 92. évében elhunyt festőművész diáktársunk önéletrajzának befejező részét közöljük, mely Emlékeim folytatása címmel 2013-ban jelent meg album-sorozatának ötödik kötetében. Külföldi tanulmányútjairól szóló részben művész szemével láttatja velünk a képzőművészet csodálatos alkotásait. A szöveg közé a *Rajzok és skiccek* c. posztumusz albumából választottunk képeket.

KÜLFÖLDI TANULMÁNYÚTJAIM

Akkor láthattam Munkácsy mennyezeti freskóját a Kunsthistorisches Museum-ban, amikor 1956 elején a Képző- és Iparművészek Szövetsége hajókirándulást szervezett Bécsbe. Az igazán izgalmas művek a termekben vártak. Az idős Bruegel sorozata, a „Négy évszak”, Rembrandt önarcképei, Velazquez Infánsnői, Tintoretto „Zsuzsanna és a vének” című képe, Dürer, Raffael, Tiziano lenyűgöző bőséggel, majd a Bellvederében Kokoschka, Klimt és más szecessziós mesterek okoztak örömet.

1960 nyarán a Képző- és Iparművész Szövetség Moszkvába és Leningrádba szervezett közös utat. Megcsodálhattuk az ikonokat a Tretyakov Képtárban.

Elsősorban Rubljov „Szentháromságát” és más ikonfestők pl. Feofan Grek festményeit. A Puskin múzeum másféle remekművekkel kápráztatott el. Matisse, Van Gogh, Renoir képek szépsége borzongatta gerincünket. Az Ermitage Múzeumban a legszebb Rembrandtok előtt állhattunk; „A tékozló fiú”, a „Danae” a „Dávid és Saul” nagy élmény maradt. De láthattunk kubista, expresszionista képeket is. A városra csak kevés idő jutott. Az Auróra hajót nézhettük meg, a székes-egyházat, ahol a mennyezetről lelógatott golyó a föld forgását bizonyította. Nagy Péter lovas szobrát, néhány kert kovácsoltvas kerítését és egy hidat a Néván.

1963-ban 75 dollárral a zsebemben egyedül elindulhattam Nyugatra. Izzasztó hőségben indultunk. A tiroli éjszaka hideg volt. A határokat átlépve arra gondoltam, hogy a határ csak a tudatban létezik, a természetben elmosódott, láthatatlan. Tiroli karaktere zord és édes. A svájci hegyek légies tünemények. Könnyedség és illemtudás árad belőlük. A svájci pedánság, szoliditás, megbízhatóság rokonszenves. A prűderia könnyedség nélkül, merevnek tűnhet.

Vonattal utaztam. Utamat azonban Zürichben megszakítottam. Egyéves kislányomról ugyanis az orthopédián megállapították, hogy csípőficamos, jó volna, ha Calcium Sandoz gyógyszert kaphatna. Ezt azonban akkor csak Svájcban lehetett beszerezni. Egy patikában hamarosan megvásárolhattam. Így volt időm a zürichi Kunsthauz Múzeumba is benézni. Remekművek itt is vártak. Rouault tájképei, üveglablak tervei, Courbet „Hal a horgon” abszolút festőisége, Picasso bronz fejei, Braque Biliárdasztal-ja, Chagall Akrobata nője, csodálatos XV–XVI. századi svájci és német szentképek, magasztosak, dekoratívok, a fából faragott Madonnák, mind gyönyörűek.

Helybeliek is nézgelődtek. Akadtak, akik magyarul beszéltek. Amikor észrevették, hogy németül magyar

akcentussal érdeklődöm a vonatindulással kapcsolatban, megértve utazásom megszakítását, szívesen segítettek. Ajánlották, ne éjszaka utazzak, hanem a reggeli vonatot válasszam, még szállást is tudnak adni. Így Párizsba jókor érkeztem. Barátaimtól kapott címen kerestem szállást, ám az éppen foglalt volt. Megnyugtattak, hogy

Az Eiffel torony 11x14 cm 1963. golyóstoll

két nap múlva már a helyem biztosítva lesz. Ideiglenesen egy fürdőkádban aludhattam. '56 óta Párizsban élő barátunkat telefonon felhívtam, megállapodtunk, hogy este egy vendéglőben találkozunk.

Napközben a Louvre-ban nézegettem a festményeket. Legelsőként a Mona Lisát akartam látni. Meghatódva álltam előtte. Nagyon közel nem mehettem, üveg védte a remekművet.

Más művekhez, a Rubens termeket magunk mögött hagyva, szinte futva igyekeztünk. Egy teremben Raffaello képet pillantottam meg, ami Szent György közelharcát ábrázolta az életéért küzdő toportyánféreggel, a Sárkánnyal. Ugyancsak váratlanul kerültem az „Avignoni Pieta” elé. Erre is megrázó élményként emlékezem. A legvidámabb arcképnek pedig Frans Hals „Bohemianne” című arcképét láttam.

A Louvre-ban megálltam a XIII–XIV. századi mesterek műveit csodálni. Egyszerűség, természetesség és komolyság áradt felém. Akkor ismertem fel, hogy a művek kontrollját nem a természet közvetlen képe teszi lehetővé, hanem a szellem, a lélek állapota. Lehetnek a művek szuggesztívek, stilizáltak, mint a babiloniaké, s lehetnek szemlélődők, mint a görögöké.

A görög szobrászat a Louvre-ban nagy művekkel volt jelen. Az archaikusokról eddig is dicsérettel emlékezett meg a művészettörténet. Nem indokolatlanul. A klasszikus, kifinomultabb márványszobrok sokszor torzóként vészelték át a századokat. Úgy találtam, sok

görög remeket megszépít a torzó állapot. Meg-megálltam a Milói Vénusz előtt. Próbáltam a hiányzó karját elképzelni és megrajzolni. Nem sikerült!

A következő napokban megnézhettem a Saint Chapelle-t.

Ámulhattam üvegablakai gyönyörűségén. A Notre Dame évszázadokat megélt kőfaragásain merenghettem. Felkerestem az impresszionista gyűjteményeket. Monet Roueni katedrálisait, Napfelkeltjét, Van Goghokat, Renoirokat, Cezanne-okat és

másokat. Láttam a francia gobelinek gyűjteményét.

Az akkor már hét éve Párizsban tudományos munkát végző kedves ismerősömet, Kecskeméti Károlyt értesítettem érkezésemről. Ő látott el jótanácsokkal, sőt Párizs külvárosában lévő lakására is meghívott. Valamivel idősebbek voltak gyermekei, mint az én kislányom. Gyermekei játékaiból két felfújható cicát adott. A kislányomnak küldte. Az alig több mint egy éves lányom örömmel fogadta, de másnap a szebbik cica fülét egy óvatlan pillanatban lenyírta. (Még jó, hogy élő cicánk nem volt.) Kedves barátom színes képzőművészeti kiadványokkal ajándékozott meg. Legjobb barátjának közelmúltunkkal foglalkozó könyveket küldött. Ezek határon való átvitelét vállaltam s „Mónárnak” továbbítottam. Így bocsátott el a zsákkal következő célom, Olaszország felé.

UTAZÁSOM RÓMÁBA

A hosszú tengerparton, a Riviérán sok alagúton át-futó vonattal értem Rómába. Az érkezésem nem volt szerencsés. A Római Magyar Akadémiát kerestem a Via Giulia I-ben. Becsöngettem. A portás álmosan kérdezte, hogy mi járatban vagyok. Szállást keresek, tudna-e tanácsot adni. Mondta, hogy a közelben van „olyan ház”, ahol szállást kaphatok. Közel volt, jobb híján ott laktam az Albergóban. Másnap reggel ismerkedtem a közeli terekkel, utcákkal. Errefelé csendes terek, nagyszabású paloták voltak. Közel folydogált a Tiberis. A folyón ezeréves hidak vezettek át a Trasteverére.

Minél előbb a Sixtusi Kápolnát akartam látni. Hamarosan ott álltam Michelangelo „Utolsó ítélete” előtt. Mindenkit e gigantikus mű nyugőzött le. Miután megtaláltam néhány nevezetes motívumát, a főalakot, Krisztust és Máriát, a nagymester ellenségének lenyűzött bőrét, Charont az evezőlapáttal, az üdvözültek és kárhozottak csoportját, a mennyezet képeit figyeltem.

Az „Ember teremtését”, a „Kiűzetést” és a próféták alakjait. Az „Utolsó ítéletet” én a restaurálás előtt láttam. Számomra a kissé füstös, szfumátós, kékes derengés a misztikumot fokozta. A kápolna freskóit letisztítva nem

láthattam. Sokan a felújított színeknek örülnek és pozitív hatását hangsúlyozzák.

A Vatikánban Raffaello Stanzái érdekelték. Leginkább a „Bolzanói mise” Svájci gárdájának csoportja, erre a figyelmet Bernáth mester hívta fel, „Ír-

sok a művészetről” c. könyvében. Azok a szobrok, melyeket Michelangelo fiatalabb éveiben faragott carrarai márványból, számomra nem okoztak csalódást.

Elgondolkoztattak a félbe maradt Piétái. A Rondanini Pietát a leghatásosabb művének tartják. Én ekkor még a humanisztikus telítettségére nem éreztem rá. Nem láttam, hogy rendhagyó, titkot őrző faragott kő. Az évezredek Rómára kimeríthetetlen értéket hagytak. Úgy gondoltam, oda még vissza kell térnem. A vonatokon szabadjeggyel utazhattam. Ezt a lehetőséget kihasználva más városokat is felkerestem. Éjszakára mindig visszatértem Rómába a szállásomra, így sok mindent láttam, de felületesen.

1975 tavaszán három hónapos ösztöndíjat kaptam Olaszországba. A szállásom a Római Magyar Akadémián közös teremben volt. A Kis Palota, ahol az egyedi elhelyezés lett volna, tatarozás alatt állt. Az első reggel a Nagy Palo-

Angyalhíd 18x29 cm 1975. filctoll

Római utca 29x21 cm 1975. filctoll tából – a Palazzo Falconieriből – kinéztem az udvarra. Az öszszelapátolt törmelékek tetejére dobva egy igen szép lemezborítót láttam, amin egy arc szinte világított. Varga Győző lemezborítóján a megtört arc, Bartók

Béláé volt. Megörültem, és megdöbbsentem. Magamhoz vettem. Máig őrzöm.

Pályázatomban legfőbb célul az itáliai mozaikok megismerését jelöltem meg. Akkor még nem gondoltam, hogy én is készítek majd mozaikokat. Lehetőleg minden itáliai mozaikot felkerestem. Ilyeneket láttam Róma közepén, a Trasteverén, a falakon kívül, Ravennában, Velencében és Szicíliában.

Róma kincseit nem sorolom fel. Egyet megemlítek, a Galéria Doria gyűjteményben egy érdekes Caravaggio képet láttam. A szentcsalád menekülés közben pihen, velük szemben pedig a nézőnek háttal álló angyal kottatartón olvasható hangjegyek dallamát játssza hegedűn.

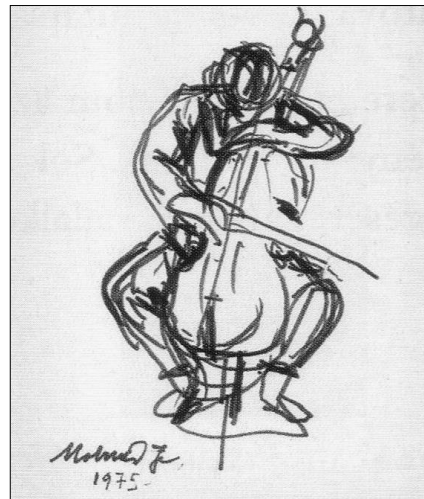
Az ösztöndíj három hónapra szólt. Így nem csak a művészettörténet körébe tartozó élményekre figyelhettem, hanem az olaszok mindennapi életébe is betekintheztem. A Campo di Fiori sátrai és napernyői alatt zöldséget, gyümölcsöt, sajtot, a „tenger gyümölcseit”, ruhát, textil is árultak. A teret két órákor felloccsolták és a sétálóknak, sziesztázóknak, a vidámságnak adták át. A piacra nyílt a pékség. Gyakran betértem, mert magyar módra sült kenyert lehetett venni. Más üzletekben májat, csirkét, sajtokat, tojást árultak. Sok kiszendéglőt láttam a Viale Trasteverén. A piac volt számomra a legkedveltebb téma. Sok vázlatot készítettem. Néha egy-egy sikátor, a házak között kifeszített köteleken lengő száradó ruhákkal és lepedőkkel, figyelemre érdemesnek bizonyult. A Magyar Akadémia akkori igazgatója vázolataimat látva, munkahelynek jelölte ki a könyvtártermet, ahol a vázlatokról akvarelleket készíthettem. Egy társam itt írta a disszertációját. Az úgynevezett „elfekvőben” alvók kirándulások, utazásokat szerveztek, mi pedig zavartalanul dolgozhattunk. Kiránduló társaink lelkesen beszéltek egyik útkajról, amelynek célja az Etruszk sírok meglátogatása volt. Barátommal sétálgatva, véletlenül összefutottunk G. R. ismerősömmel, aki '56 után maga mögött hagyta az országát, Jugoszláviába átúszott a Tisza vizében. Azóta Rómában él, nagyméretű igényes rézkarcokat készít. Készségesen felajánlotta, hogy elvisz bennünket Akvillába, az etruszk sírok megtekintésére. Ezután többször elmentem a Római Etruszk Múzeumba.

Egy másik emlékezetes útra Arezoba mehettem. A Magyar Akadémia igazgatóját kísértem el, aki valamilyen rendezvényen kellett, hogy megjelenjen. Ekkor láthattam Piero Della Francesca freskóit a Szent Ferenc templomban. Egyik jegyzetfüzetemben bukkantam egy akkor írt szövegre: „Teljesen friss, modernnek tekinthető. Színei könnyed, finom tónushatásúak, ezen belül a legnagyobb világos-sötét hatást érik el, de a színek dekoratív tüze, a színek egymást váltogató játéka nem vész el. A dekoratív sötét folt a dekoratív világossal állandó feszültségben van. Ezért ez nem egyszerűen levegőtávlat, hanem színes foltok összeépülése.”

Modern kép?

A három hónapos ösztöndíjam utolsó hetében Rómába érkezett Marika, a feleségem. Vele együtt utaztunk Ravennába, Szicíliába, Taorminába, Firenzébe. Az Uffizi képtárban a gyűjtemény egyik remeke, a gótika kiváló képviselője, Simone Martini „Angyali üdvözlése” ragadott meg. Még nagyobb hatást tett ránk Hugo van der Goes „Betlehemi pásztorok a szent családdal” című műve, harmadiknak említtem Tiziano „Flóra” című üde leányarcképét. Tavasz boldog napjainkat végül Botticelli „Vénusz születése” című elmondhatatlan szépségű szimbolikus festménye koronázta meg.

Velencét is felkerestük, hogy az Akadémiai Képtárban megcsodálhassuk Giorgione „Vihar” című titokzatos festményét. A Szent Márk Bazilika mozaikjai és kincsei felsorolhatatlanok. A várossal sem lehetett betelni. Nem tudtam megállni, hogy olykor egy-egy percre elő ne vegyem a jegyzetfüzetemet és néhány vonással ne rögzítsek egy hidat, egy kanálist, vagy ringatózó gondolat.

Végül búcsúznunk kellett Rómától. A

Fiumicinói repülőtéren várakoztunk. A

várakozók között volt egy híres, akkor fiatal csellóművész: Perényi Miklós, aki csellóját elővéve, játszani kezdett. Nekem úgy tűnt, hogy

összenőtt a hangszerével. A mozdulataival és a vonóval keltett hangokkal azonosultunk. Én néhány kis rajzot rögtönöztem a csellóról. Az egyiket megőriztem.

Külföldi utazásaim jelentősebb állomásairól beszámoltam. Más országokba is eljutottunk, nyaralóként, tanulmány, vagy alkotói célból. A leghasznosabb útjaim azok voltak, amelyek új művek alkotására inspiráltak és szemléletemet edzették.

A modern múzeumok avantgard műveivel is találkoztam. Ezek erényeit ma is tiszteltem. Munkásságomat áttekintve magamtól kérdezem: Hozzájárultam-e az emberi minőség gazdagításához? Erről majd azok döntenek, akik megállnak képeim előtt. Életművem jelentős része összegyűjthető lenne szülőfalum Helytörténeti Központjában, a Nagyrédei Galériában, a Fáy Kastélyban. Most öt katalógusomban látható az az élményvilág, amit évtizedek alatt láthatóvá tettem honfitársaim számára.

Molnár József

Megszűnt a bajai ciszterci diákok egyesülete

A ciszterci iskolák diákjait főképpen tanáraik kötötték össze. A régi időkben Tordai Ányos, Kürti Menyhért, László Vince egyaránt szeretett és megbecsült ciszterci tanárok voltak a bajai és az egri gimnáziumban. Ágoston Julián bajai ciszterci diák volt. A mi osztályunk, a '44-ben végzetek osztályfőnöke, Falubíró Győző a háború után a bajaikat tanította. Mindnyájunkat ő nevelt a zene szeretetére.

A negyvenes években már a diákok között is szerveződött kapcsolat: együtt voltunk az 1942-es ciszterci cserkészek táborában Szentgotthárdon, sokan emlegetik bervai ifjúképző tábort, ahol a ciszterci gimnáziumok fiataljai közös kiképzést

kaptak. Az államosítás hónapjában, 1948 júniusában a Ciszterci Gimnáziumok Centenárium Diákolimpiáján is sok barátság szövődött.

De folytatódott a kapcsolat az egyetemi évek alatt is.

Az újjáalakulásunk után, 1989 óta pedig nagy örömmel találtak egymásra, lettek barátokká a volt ciszterci iskolák öregdiákjai.

Ezért is vehettük szomorúan tudomásul, hogy a bajai ciszterci gimnáziumot, mely 1879–1948 között a ciszterci pedagógia, szellemiség egyik bázisa volt, nem kapta vissza a Rend.

És most megszűnt a közös gyökerünkől kinőtt bajai diákok egyesülete is.

III. Béla király megalapítja a Zirci Apátságot
Id. Éber Sándor freskó festménye a bajai III. Béla gimnáziumban

2015. március 25-én tartott közgyűlésükön a *Bajai Ciszterci Diákok Egyesülete* kimondta jogutód nélküli megszűnését. Fájdalmas döntés, de meg kellett tenniük, hisz már nincsen ciszterci gimnázium Baján, ahol az egyesület utánpótlást remélhetett.

Az MCDSZ 1989-es újraindulásakor a bajai ciszterci öregdiákok is ott voltak Nagyvenyimben és ők is legfőbb céljuknak tekintették, hogy iskolájuk, a bajai III. Béla ciszterci gimnázium újból életre keljen.

Baján azonban nem kapta vissza a Rend az iskoláját.

A bajai öregdiákok körlevelében (újságában), Lévy László szerkesztésében készült *Édesanyánk*-ban olvashatunk erről a meddő küzdeletről, melyet *Ozorai János* bajai ciszterci öregdiák feljegyzéseiből, levelezéseiből állítottak össze.

A volt ciszterci gimnáziumok visszavételével kapcsolatos tárgyalásokat a Rend részéről dr. Kerekes Károly zirci apát vezette. 1992. június (máshol jan.) 11-én kelt elvi megállapodás szerint a Rend 1999-ig visszakapja a III. Béla gimnázium épületét. Végül 1995 szeptemberében született kormányhatározat az iskola átadására, mely szerint az épület a Ciszterci Rend Zirci Kongregációjának birtokába kerül, a városi önkormányzat pedig a III. Béla gimnázium máshol történő elhelyezésére kártalanítást kap. Az állam erre a célra 400 millió forintot biztosított – melyet az önkormányzat meg is kapott.

Éber András majd Széll Péter bajai polgármesterek azonban mindent megtettek, hogy a Rend ne kapja vissza iskola épületét. Ezt, sajnos, Bálint László, az iskola akkori igazgatója, volt ciszterci diák is támogatta. Ezenkívül a szülőket is erre biztatták. Többek között az új iskola építéséhez 800 millió forintot láttak szükségesnek. Míg a többi volt ciszterci iskolákban sorra hozták létre az ún. ciszterci osztályokat, Baján az ellenpropaganda hatására csak 8 jelentkező volt. Végül is a III. Béla gimnáziumot nem kapta vissza a Rend.

1997-ben az öregdiákok nevében Ozorai János levelében ennek a döntésnek megfellebbezését kérte Zakar Polikárp akkori zirci apáttól, de végül is ez eredménytelen maradt. „Számomra érthetetlen, – írta levelében – hogy a Rend az 1995. X. 26-i megállapodás II./5 a pontjában miért vonta vissza az eredeti Gimnáziumra való tulajdonigényt. (Egy »vad« kommunista igazgató ellenpropagandája, esetleg a tanulók »megfélemlítése« véleményem szerint nem lehet oka egy ilyen »pálfordulásnak«; ... még akkor sem, ha az önkormányzattal való összefonódása közismert, mivel a polgármester is iskolaigazgató volt.)

Kár, hogy tisztelt elődöd legalább egy jogászt vagy építésszt nem hozott magával a tárgyalásokra. A polgármester mögött minkét szakma »riadókészültség-

ben« volt, ami az iratok megfogalmazásából egyértelműen következtethető.”

A 2015. március 25-i közgyűlésen Lévay László titkár tekintett vissza az 1989-ben újra indult egyesület több mint 25 éves működésére. Ebből néhány részlet:

„... Felejthetetlen baráti, – mondhatnám eszmei, – közösség volt az ALMA MATER, a Bajai Ciszterci Gimnázium tanulóinak közössége. Pedig gyermek és ifjú korunkban a háború, majd az azt követő évtizedek megtépázták mindannyiunkat.

1948-ban, amikor gimnáziumunkat államosították, sejtelmünk sem volt arról, hogy az elkövetkező 40 évben mi vár szeretett tanárainkra, mi vár több diák-társunkra is. 1950-ben, a szerzetesrendek feloszlatása után tanárainkat meghurcolták, börtönbe zárták, volt, akire a mártíromság várt. Hasonló sorsra jutott több diáktársunk.

Negyven évet kellett várni arra, hogy 1989. május 20-án Nagyvenyimben, mint ciszterci diákok szabadon találkozassunk. A Ciszterci Rend egymás után vette vissza az 1948-ban államosított gimnáziumait, – kivéve a bajait.

Az akkori polgármester és az államosított gimnázium vezetése, tanári kar arra szövetkezett, hogy megihútsák a visszaadást – sikeresen. Fellázították a tanárokat, olyan légkört alakítottak ki a gimnáziumban, mely lehetetlenné tette a visszatérést. A rend akkori vezetése sem tett meg mindent a visszavétel érdekében. Ozorai János diáktársunk minden lehető helyi és országos fórumon megszállottként harcolt a gimnázium visszaadásáért, – de hiába. A bajai gimnáziumot, – jogos tulajdonát – nem kapta vissza a Ciszterci Rend.

1990. április 18-án, Budapesten megalakítottuk a MCDSZ Bajai Osztályát.

1991-ben Gerendás Ferenc diáktársammal szerkesztettük a Ciszterci Rend és a Diákszövetség 40 év utáni első kiadványát – Bakony szíve újra dobog címmel, mely az öt gimnázium eddigi működését, a ciszterci atyák, az öregdiákok és támogatók névsorát tartalmazta.

1992-ben az Osztály Budapesten működő elnöksége úgy döntött, hogy ott kell működnie szervezetünknek – akkor még reménykedtünk, hogy visszakapjuk a gimnáziumot – ahol felejthetetlen diákéveinket töltöttük.

1994-ben, Bajai Osztály önálló egyesületté alakult, megnevezése Bajai Ciszterci Diákok Egyesülete lett. Első elnöke dr. Vácity János diáktársunk, bajai orvos, aki 2007-ig, lemondásáig vezette az Egyesületet. 2007-ben Simor József vette át a stafétabotot, egy személyben volt elnök, gazdasági vezető és titkár.

Mindketten ciszterci diákszívvvel és hozzáértéssel vezették az Egyesületet. Otthonuk a Ciszterci Rendház volt, legnagyobb segítőjük Bácskai Sándor Keve atya, a házfőnök.

Simon József elhunytával a 2010. október 9-i közgyűlés az egyesület székhelyét Bajáról Budapestre

helyezte. Határoztunk, hogy fénymásolatban újra kiadjuk a több iskolai évet felölelő és gimnáziumi életünk történéseit megörökítő ÉDESANYANK című gimnáziumi körlevelet évenként két alkalommal. Ez nemcsak tájékoztatásként szolgálna, de így biztosíthatjuk diák-társainknak, hogy a körlevélben felidézzék diák és felnőttkori életük eseményeit, történéseit.

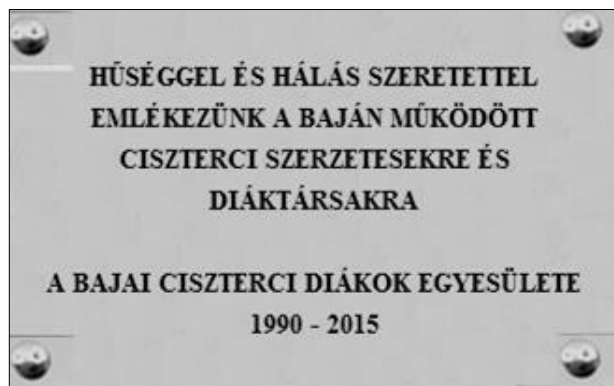
2011 decemberében Keve atyától is elbúcsúztunk. Ezzel elvesztettük egyesületünk bajai otthonát.

Rövid időre három fiatal ciszterci atya költözött a Rendházba, majd ők is eltávoztak.

Nemrégén a bajai televízió közölte, hogy a Rendházban vallásturisztikai központot alakítanak ki, de rendtársak jelenléte nélkül fog működni.

A gimnáziumot nem kaptuk vissza, már csak emlékeinkben őrizzük diákkori örömeinknek otthonát. A Ciszterci Rend Zirci Apátsága négy gimnáziumát, a budapestit, az egrit, pécsit s a székesfehérvéarit kapta vissza. Az ott érettségizettek, mint öregdiákok bekapcsolódhatnak az Osztályok életébe és a 80. életévet meghaladó volt ciszterci diákokkal együtt vihetik tovább a ciszterci szellemiséget, így a szervezet fenntartása folyamatosan biztosítva van.

Nekünk nincs már gimnáziumunk, nincsenek most, vagy később érettségiző öregdiákjaink, csak 80 éven felüli, fáradt, betegségekkel küszködő valamikori lelkes bajai ciszterci diákok.

Emléktábla a volt bajai rendház, ma Bajai Ciszterci Zarándokház falán

Elnökségünk 2015. január hónapban úgy döntött, hogy javasolja a Közgyűlésnek az Egyesület jogutód nélküli megszűnését. A Bajáról Budapestre került Egyesület taglétszáma jelenleg 59 fő.

Nagyon nehéz búcsút venni egymástól, de az emberi élet véges. Hálás köszönet mindazoknak, akik az évtizedek alatt valamit is tettek közösségünkért, szellemi vagy anyagi támogatást nyújtottak Egyesületünknek.

Mivel az Egyesület céljainak megvalósítása – korunk előrehaladtával – a továbbiakban már lehetetlenné vált, így csak a jogutód nélküli megszüntetést tudtuk javasolni a közgyűlésnek.”

„NE BABITSKODJ!”

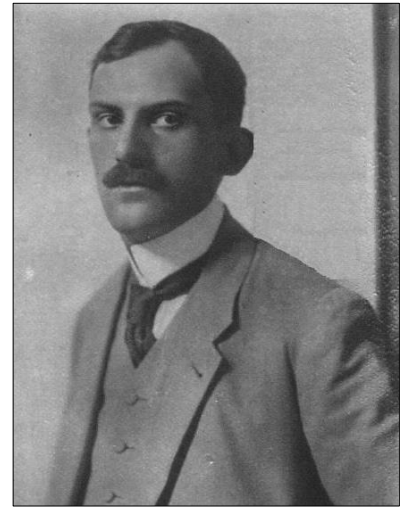
Ágoston Julián hagyatékban, melyet unokaöccse, *Ágoston Zsolt* gyűjtött össze, található ez a hangulatos kis történet.

Tanár úr a Szekszárdon megjelenő Tolna Megyei Népújságnak küldte ezt az írását egy levél kíséretében. A levél keltezése 1967. 11. 30. „... a babitskodás azért is érdekes, mert nemcsak igaz történet, ha kissé kiszínezett is, hanem Babits szekszárdi vonatkozása miatt is – olvassuk a levélben – ... Szekszárdhoz és környékéhez szép emlékek fűznek, gyermekkorom egy részét itt töltöttem ...”

Ágoston Imre Julián a középiskola hat osztályát 1919–1925. években a bajai ciszterci gimnáziumban végezte, a második osztály kivételével. 1920/21. tanévben ugyanis Szekszárdon, a M. Kir. All. Főgimnáziumban tanult. – Baja ekkor szerb megszállás alatt volt.

Torday Ányos (1879–1938) 1909–13 között tanár, 1924-től haláláig, 1938-ig igazgató volt a bajai ciszterci gimnáziumban.

Babits Mihály (1889–1941) 1905/06 tanévben mint magyar és a latin szakos ideiglenes h. tanár szeptember 22-én foglalta el állását a Ciszterci Rend Bajai Katholikus Főgimnáziumában. A következő tanévben már Szegeden tanított.

* * *

Egykori magyartanárom, néhai jó Tordai Ányos arca ragyog föl emlékezetemben, ahogy feledhetetlen zamattal csorognak ajkáról a szavak, s ahogy tekintete meleg bársonya megpihen rajtam, az újdonsült tanáron, aki zavartan tiszteleg a magyar irodalom nagy ismerője, a poéta és ifjúsági színműíró, a halhatatlan Gárdonyi barátja és gimnáziumi tankönyvek garmadájának írója előtt.

Többen voltunk a lakásán.

– Tölts te, ifjú diplomás! – fordult felém, s szeme huncutul megvillant. – De ne babitskodj! – tette hozzá nagyravaszan.

– Miért? Babits hogy csinálta? – kérdeztük többen is.

Tudtuk, hogy Babitscsal együtt tanárkodott kis városunkban, abban a gimnáziumban, melynek most az igazgatója. Azt is tudtuk, hogy a barátság most is tart köztük, ha csak levelezés útján is. S talán éppen ennek a barátságnak köszönhető a kis alföldi város, hogy a Nyugat irodalmi estet adott a helybéliek nagy gyönyörűségére, s ott szerepelt a három nagy: Babits, Kosztolányi és Móricz Zsigmond is. (Ady akkor már rég halott volt.)

– No, öcskös, ha nem vigyázol, te is mellé öntöd a feketét vagy a vörösbort, mint ahogy Mihály szokta annak idején, vagy három évtizeddel ezelőtt. Mert akkoriban alig múlt el a társas együttlét anélkül, hogy

ő föl ne döntött volna egy poharat, el ne csöppentett volna egy kis feketét. Nem volt ügyetlen ember, de-hogy, csak éppen nagyon el tudott merülni a maga gondolataiban, ha néha a beszédbe is belemelegedett, ha éppen úgy adódott. S a máskor csendes ember ilyenkor megtáltosodott.

Ittuk Ányos bácsi szavait.

– Hát csak azért mondtam, hogy ne babitskodj, mert baráti körünkben régen így tituláltuk az ügyetlenkedést, szinte szavunk járásává vált.

– Vajon ma is ilyen lehet?

– Hát pár évvel ezelőtt majdnem megjártam vele. De hála Istennek, nem hagyott cserben akkor sem az én szeretett barátom. Pedig már-már megijedtem, hogy szégyent vallok vele.

– Mesélje el, Ányos bácsi, hogy történt! – kérleltük.

A feketét is, a bort is kitöltöttem „babitskodás” nélkül, feszülten figyeltük Ányos bácsi szavait.

* * *

Hát éppen elmondhatom.

Három éve is van már, hogy Babits Mihályon keresztül meghívtam ide a Nyugat írógárdáját irodalmi estre.

Megígérték, hogy lejönnek, le is jöttek.

Lázban égett az egész város. Akadtak ugyan páran, akik fintonogtak, de azért ők is kötelességüknek tartották, hogy megjelenjenek a „baloldali” Nyugat

estjén. Az irodalmi est ragyogóan sikerült. Utána nagyszabású vacsora a Koronában, a nagy tükörteremben. A város színe-java ott feszengett családostul. Alig győztem kielégíteni a kíváncsiságot (főleg az asszonyok jeleskedtek a kérdések pergőtűszerű föltevésében), bár a helyi lapban alaposan beharangoztam az ünnepet. Versengve érdeklődtek, hogy milyen ember Babits Mihály, mit tanított, mi a kedvenc étele, milyen volt ifjúkorában. Hisz mindenki tudta, hogy egykor városunkban tanított, ha rövid ideig is. Sőt titokban azt is megsúgtam az asszonyoknak, hogy mit nevezünk babitskodásnak. No, több sem kellett nekik: mindannyian azt lesték, mikor borít föl valamit Babits.

Egyik fogás a másikat érte, már a sajtot, a gyümölcsöt és a feketét is fölszolgálták. Sehol semmi. A polgármesterné összesúgott a szomszédjával, s jelentőség-teljesen rám pislantott. Tudtam, mire gondol, s majd elsüllyedtem szégyenletemben. Minek is kellett előhozakodnom efféle régi aprósággal!? De hát azt est sikere érdekében mindenbe belekapaszkodtam, ami közelebb hozza hozzánk a vendégeket. Babitsról tudtam a legtöbbet, hát róla meséltem. Az asszonyokhoz meg mi sem áll közelebb, mint az apró emberi tulajdonságok, főleg a gyöngeségek kipécézése. A zseni a hálószobában, – ez minden asszony kíváncsiságát izgatja, nem különben az is, hogyan viselkedik egy ilyen nem mindennapi ember a hétköznapiok kézzelfogható apró-cseprő dolgaiban, hogyan ússza meg a „szellemi” ember a gyakorlati élet buktatóit.

Már asztalt is bontottunk, mégsem történt semmi. No, több sem kellett az asszonyoknak! Mert azt ugye, mondanom sem kell, hogy a babitskodás-kifejezést már mindnyájan ismerték történetével együtt. Jobban, mint verseit.

– Lárifári az egész, Ányos bácsi! – rohantak meg az asszonyok élükön a polgármesternével, aki legcserfesebb volt valamennyiük között. Fialat is, csinos is, azonkívül roppant talpraesett és vidám.

– Ányos bácsi alaposan becsapott valamennyi-ünket! – s ajkát elbiggyesztette.

– Grácia fejemnek, hölgyeim, de úgy látszik, Török Sophie jól megnevelte Babits Mihály barátunkat. Évek óta nem voltam együtt vele társaságban. Hát mondhatom, alaposan megváltozott!

– Vagy Ányos bácsi vezetett minket orrunknál fogva.

Kissé kellemetlenül éreztem magam. Már csak azért is, mert féltem, hogy Babitsné Török Sophie (aki maga is jeles költő) fülébe jut a dolog. Aztán egy kicsit röstelltem is magam, hogy így cserbenhagyott öreg barátom. Minek is beszéltem erről?! Már egészen elszontyolodtam, és éppen azt néztem, hogy meneküljek ki az asszonyok gyűrűjéből, amikor...

Egyszerre megkönnyebbültem.

A kávéház nagytermének egyik tükörelablaka egetverő csörömpöléssel tört be. Egy élénken gesztikuláló könyök verte be. A nagy zajra ijedten rezzent meg mindenki, s dermedten nézett a tükörelablak felé. Csak nekem esett le nagy kő a szívről. Mert azt mondanom sem kell, hogy az ablakmélyedésben Babits Mihály állt a helybéli újságírók között, s éppen városunk jeles ifjú lírikusának magyarázott valamit, amikor könyökével bevverte a hatalmas ablakot.

Asszonyaink először megrémültek, aztán elismerő mosollyal nyugtázták, hogy mégsem csaptam be őket.

S szegény jó Mihály sohasem tudta meg, miért szorongattam olyan sokáig a kezét az incidens után, s miért motyogtam egyre, hogy köszönöm, köszönöm...

* * *

Az nap este nem babitskodott ugyan senki sem a társaság tagjai közül, én sem öntöttem el a feketét, a vörösbort sem csöppentettem a terítőre, de azért szeme mosolygásából úgy éreztem, hogy Ányos bácsi mindent megértett, amikor búcsúzaskor kissé hosszabban tartottam kezét a kezemben és úgy suttoztam: köszönöm, köszönöm. Megérezhette, hogy nemcsak az évek hosszú munkáját köszönöm neki, hanem azt is, hogy emberközelségbe hozta hozzánk azokat, akiket az irodalomban szárnyas szavai nyomán megszerettünk.

S azóta is, valahányszor valahol babitskodást látok, minden kézrebbenés, minden bortöltés nemcsak a halhatatlan magyar költőt juttatja eszembe, hanem őt is, aki megszerettette velem-velünk az irodalmat, – valahányszor fényképéről rám szegeződik bársonyos tekintete, elcsukló hangon motyogom fátyolozottan, elhalón is: néhai jó Tordai Ányos, szeretett mesterem, köszönöm az oktatást, köszönöm, nagyon köszönöm...

ÚJ JÚDÁS

Szívemen égett a Mester csókja.

De jaj,

Júdás lettem, hűtlen árulója.

Glóriát zengtem dalra hevülten,

De jaj,

A kereszt tövéből menekültem.

Tábor fénylő hegyén Veled voltam,

De jaj,

Getzemáni kertben elaludtam.

Lengettem Feléd bár palmaágat,

De jaj,

Ácsoltam, Jézus, a keresztfádat.

Hűséget esküdtem eged alatt,

De jaj,

Sok-sok ezerszer megtagadtalak.

Szívemen égett a Mester csókja,

De jaj,

Júdás lettem, hűtlen árulója.

Ágoston Julián

Ágoston Juliánnak az Élet c. katolikus hetilap 1929. júl. 11-i számában (282. o.) jelent meg ez a mostanában előbukkant verse.

Sem kéziratban, sem nyomtatásban nem ismert ilyen, fiatalabb korában – még nincs 20 éves, első éves klerikus Zircen – megjelent költeménye.

HEULIGENKREUZ – és a magyar ciszterciak

Béctől 30 km-re délnyugatra, Wienerwaldban – a „Bécsi-erdő”-ben – található Heiligenkreuzi Ciszterci Apátság Magyarországgal, a magyar ciszterciekkel már több mint 850 éve áll szorosabb kapcsolatban. Nickl Károly, Hollandiában élő diáktársunk hívta fel a figyelmünket a határainktól nem is olyan távol, de azért sokkal szerencsésebb helyen fekvő, az alapítása óta folyamatosan működő, ma is oly szépen virágzó ciszterci intézményre.

Elsősorban a monostor saját honlapján (www.stift-heiligenkreuz.org) található és több idevonatkozó tanulmányt felhasználva állítottuk össze ezt a kis ismertetőt.

Heiligenkreuz monostorát 1133-ban III. (Szent) Lipót őrgróf alapította, a burgundiai Morimondból jöttek az első szerzetesek. A 12. és 13. században élte első virágkorát, amikor többek között a magyar királyok is – II. András, IV. Béla és IV. László – jelentős adományokkal támogatták. II. András által adományozott birtokok – a burgenlandi Pátfalu (Podersdorf) és Barátfalu (Mönchhof) területén – ma is az apátsághoz tartoznak.

1187-ben szentelték fel az apátság román stílusú templomát. Ekkor kapta a szentkereszt ereklyét. 1220–1250 körül épült kerengő Ausztria legszebb kora gótikus emléke.

Évszázadok folyamán – habár itt nem volt tatárjárás és a törökök sem birtokolták 150 évig – a monostort többször érte tűzvész, rombolás. 1683-ban a Bécs ellen felvonuló törökök pusztították. II. József szekularizációs rendelete nem érintette az apátságot. 1938 és 1945 között az apátság fennállása került veszélybe: a nácik a kolostor nagy részét kisajátították, több szerzetest letartoztattak.

1138–1327 között hét apátság alapítására küldött szerzeteseket, köztük Cikádorra és Borsmonostorra. Heiligenkreuz vette át 1734-ben a török időkben elpusztított Szentgotthárdi Apátságot is. 1988-ban még egy új kolostort is alapíthattak a Ruhr-vidéki Bochumban, Stiepel néven.

1802-ben egy filozófiai-teológiai oktatóközpontot – Institutum Theologicum – létesítettek, ahol az ausztriai ciszterci monostorok klerikusai tanultak. A XIX. század folyamán zirci klerikusok is végezték itt teológiai tanulmányaikat. Ma a német nyelvterület egyik legnagyobb teológusképző intézete. 2007. január 28-án XVI. Benedek pápai jogú főiskolai rangjára emelte. 2012-ben 235 hallgatója volt és folyik az intézet fejlesztése is.

A mai szerzetesi közösség középpontjában áll a liturgia. Napjainkra világhírűvé vált a monostor gregorián kórusa. 2008 óta folyamatosan jelentettek meg CD lemezeket. 2011 őszén a közösség új albuma, a „Chant: Amor Et Passio” rövid idő után lett aranylemez.

Apátsági templom

Jelenleg 92 szerzetes tartozik a monostorhoz, ebből 14 ideiglenes fogadalmas, és 8 novícius. Az apátság szerzetesei ma 17 plébániát látnak el, kettőt Burgenlandban (Podersdorf, Mönchhof). Mező- és erdőgazdasága, bortermelése ma is jelentős.

Apátság manapság a világ egyik legnagyobb középkori kolostor együttesének számít és megalapítása óta folyamatosan működik.

Heiligenkreuz – Cikádor

Magyarország első, a Boldogságos Szűz tiszteletére szentelt ciszterci apátságát II. Géza király alapította 1142-ben, a Bécs közelében fekvő Heiligenkreuz-i apátság leányegyházaként. Az alapító örgróf halála után (1136) fiai rivalizálása miatt Heiligenkreuz nem kapott kellő támogatást, ezért a ciszterciak – egyetértésben II. (Vak) Béla magyar király óhajával – 1137-ben át akartak telepedni Magyarországra. Az új kegyúr, IV. Lipót herceg az apátságot nagy adományokkal támogatta, így a költözés elmaradt.

Az apátság a középkori oklevelekben Cikador, Seek(Szék), Sekudvor (Székudvar) néven szerepel, amelyet 1242-ben a tatárok felégették. Ideiglenes helyreállítása után 1347-ből és 1382-ből fennmaradt oklevelek beszélnek a monostor újjáépítéséről. Az utolsó ciszterci apátról 1416-ban hallunk.

A sorozatos átépítések következtében eltűntek a középkori monostor maradványai, és a 19. században a tudósok hosszan vitatkoztak azon, hogy hol állhatott a cikádori ciszterci apátság?

Az 1990-es évek elején dr. Zakar Polikárp generális apát egyre jobban sürgette, hogy keressen meg az első magyar ciszterci apátságot, az 1142-ben alapított Cikádort, hiszen mégis ez a magyar ciszterci élet gyökere. 1994 húsvétján találkoztunk Rómában, és a tőle ott kapott „anyagi javakkal” nekiindulhattam Cikádor megkeresésének.

1994 nyarán megtaláltuk a ciszterci apátsági templom részleteit. 2000-ben pedig megtörtént a középkori ciszterci templom teljes feltárása.

Dr. Zakar Polikárp generális apát, majd zirci főapát – aki végig figyelemmel kísérte az ásatási munkákat – meghívta az anyaapátság, Heiligenkreuz apátját és műszaki munkatársát Bátaszékre. Bemutattuk nekik a helyreállítási terveket. Elnyertük tetszésüket, így az anyaapátság is támogatta a romkert kialakítását.

2001. augusztus 17-én volt a romkert ünnepélyes átadása. Megtisztelt bennünket *Gregor Henckel-Donnersmarck* Heiligenkreuz-i apát, aki 21 ciszterci szerzetessel érkezett a leányapátságába.

Részletek *Valter Ilona*: Az első magyar ciszterci monostor feltárása c. tanulmányából

Heiligenkreuz – Szentgotthárd

A Ciszterci Rend Generális apátjának és szerzetes-társainak III. Béla királyunk udvarában 1183-ban tett látogatása után még az évben francia földről, Trois Fontenes-ből jött szerzetesek alapították Szentgotthárd apátságát. A ciszterciak a korban igen fejlett mezőgazdasági ismeretekkel rendelkeztek.

Az apátság a 14. század második felében hanyatlásnak indult. 1391-től a kegyurai önkényeskedései miatt csaknem teljesen elpusztult. 1556-ban monostort erőddé alakították át. Ráadásul eljött a török hódoltság

kora is. 1664-ben a szentgotthárdi csata pusztításai söpörtek végig a vidéken.

Zakar Polikárp apátúr írja egyik tanulmányában:

1955-ben, az oroszok Alsó-Ausztriából való kivonulása évében merészkedtem először Heiligenkreuzba. Odaérkezve meglepődtem, hogy ott egyik-másik osztrák rendtársam „csúnyán” néz rám, és maguk között azt mondták: „Die de, dis Zircer haben uns Sankt Gotthard gestohlen!”

Akkor elhatároztam, hogy egyszer majd a levéltárakból próbálom kideríteni, hogy mi is történt. Miért haragszanak ránk osztrák rendtársaim közül még mindig néhányan.

A XVIII. század legelső éveiben indul el az újjáépítése a bencés és ciszterci monostoroknak. Természetesen külföldi apátságok segítségével. Az osztrák ciszterci Heiligenkreuz ekkor fordul Szentgotthárd felé, majd 1734-ban vette birtokba. Igen szép apátságot épített Szentgotthárdon, még ha a kolostor épületét nem is fejezték be.

Azonban a XIX. század elejére az idők nagyot változtak, és már 1825-ben kérte a magyar nemzetgyűlés Szentgotthárd elszakítását Heiligenkreuztól.

1867. lett a fordulópont, I. Ferenc Józsefet magyar királlyá koronázták, és ettől kezdve napirenden volt a még külföldtől függő magyar apátságok függetlenítésének a kérdése.

Az osztrák rész persze tiltakozott, de a magyar jogászok arra hivatkoztak, hogy az apostoli királynak a magyar egyházra és birtokaira kegyúri jogai vannak. Végül 1872-ben kimondták, hogy nem maradhatnak az apátságok külföldi kézben. A szentgotthárdi apátságot 1878-ban a bajai főgimnázium fenntartásának és ellátásának terhével a zirci hármas apátsághoz csatoltatták.

Zakar Ferenc Polikárp zirci főapát azzal fejezte be tanulmányát: „Szentgotthárdot 1950-ben elvették tőlünk, ma ember hiány miatt nem tudjuk visszavenni. Felajánlottam a most is jól álló Heiligenkreuznak, az apátságot, de nem kértek belőle.”

Az utóbbi harmadfélszázadban több alkalommal is a „*történelem úgy hozta*”, hogy a magyar ciszterciak Heiligenkreuzban kerestek menedéket:

„Az 1787-ben feloszlott egri konvent tagjai közül Schumann Teofil a szentkereszti cistercita konvent tagjai közé lépett s egy évig Szentkereszten teológiai tanár volt.” – írja Kassuba Domokos Az egri főgymnasium történetében.

És 1956 után... A Magyarországról menekülő fiatal ciszterci növendékek közül jó páran heiligenkreuzi monostorba siettek. „Az osztrák apátságban mindennel ellátták őket, ami a tovább utazásuk szükséges volt” – olvashatjuk a dallasi ciszterci-ek visszaemlékezéseiben.

Ezért is áll olyan közel szívünkhöz Heiligenkreuz!

Beszélgetés Kovács Ottó tanár úrral

Kovács Ottó tanár úr, aki 1997-től tanítja iskolánkban a történelmet, diákszövetségünk elnökségének 2002 óta tagja. Az újságunkban már sokszor találkozhattunk nevével, segítséget nyújt szerkesztésében, egy időben a Fehér/Fekete „színes” oldalait készítette. Rendszeresen kapjuk tőle az iskoláról szóló régi dokumentumokat, fényképeket. Igen sokat tett annak érdekében, hogy a régi iskolánk és a mai ciszterci gimnázium megszakadt folytonosságát felélessze: segítségével az iskola folyosóján elhelyezhettük a régi tablóinkat, a mai diákok láthatják az iskola földszintjén a ciszterci tanáraink általa nagy gonddal elkészített képcsarnokát, a 325 éves jubileumra írta meg iskolánk „vázlatos” történetét dokumentumokkal és képekkel gazdagon illusztrált 100 oldalas könyvben.

Örömmel vettük, hogy kérésünkre szívesen szakított időt egy kis beszélgetésre, hogy az öregdiákok közelebről megismerhessék.

Hosszú ideig 2000–2004 között szerkesztette újságunk színes oldalait, beszámolva az iskola életéről. Majd az iskola saját lapjának készítésében is közreműködöttél. Vajon a mai diákok mennyire fogják kezükbe ezeket a lapokat? Vagy másfajta „média-felületet” igényelnek?

Igen, másfajta „média-felületet” igényelnek. Úgy gondolom, a fiatalok, mindig is a jelen varázsában élnek, s csak ritkán és kevesen tudják elképzelni, hogy a jelen a megélés pillanatában már múlt. S a múlt már csak felidézhető, vissza nem hozható, még egyszer meg nem élhető. Ha nem rögzítjük a pillanatot, ha nem tesszük el az iskolás évek „apró” darabjait, nem lesz felidézhető a múlt, mert az emlékezet önmagában csak hiányos lehet. Ezért fogtam hozzá az általad említett újság szerkesztési kísérletekhez.

A facebook a jelen „nagy találmánya”, a pillanatról és a képről szól. A mondatokat felváltották a jelek, a szótöredékek. S a ma fiataljai – de tegyük hozzá a magyar felnőtt társadalom többsége is – ebben él.

Ugyanakkor az első emeleti „kukucs-kalóiban” új diákújság-ötleteket láttam. Érdeklődéssel várom a fejleményeket, és drukkolok a fiatal szerkesztőknek.

Az újraindulás időszakában sokat beszélünk a ciszterci iskolák szellemiségéről: a szoros tanár–diák viszonyról, az osztályközösségeknek egy életen át tartó kapcsolatáról, a régi iskolához való hűségről stb.

Aztán lassan meg kellett látnunk, hogy ma más a tanárok élethelyzete: az iskolai terhelésük is növekedett (a mi tanáraink heti 15–18 órában tanítottak, ami ma jóval 20 felett van); a diákok számára is nagyobbak a követelmények, kevés idő adódik a közösségépítő

elfoglaltságra (pl. 1942/43-ban az iskola 427 tanuló-jából 224-en voltak cserkészek, volt egy 70 tagú ének-kar), sok lehetőség adódott a közösség kiépítésére.

Milyen tapasztalataid vannak ezen a téren – közös kirándulások, sportolás? Osztályfőnökök kihasználhatják „óráikat” közösség építésére?

Mikor elkezdtem tanítani – 1984-ben – 18 óra volt a kötelező. Ma az órarendben 26 órában van beírva.

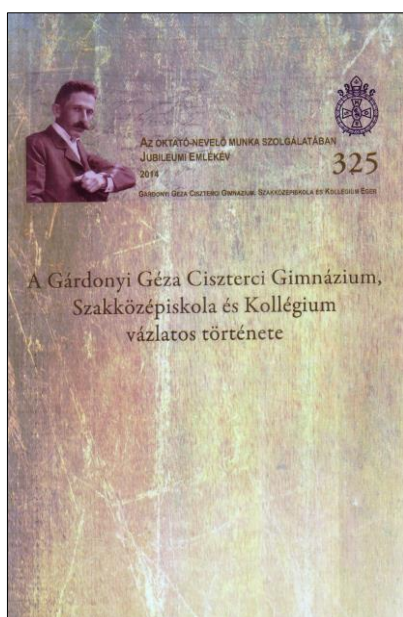
Amikor középiskolás voltam – úgy emlékszem – napi öt óránk volt. (Igaz, szombaton is jártunk iskolába négy órában.) Ma, ha meg nézem az osztályom órarendjét, 38 órájuk van egy héten, ami öt napra lebontva, szinte minden nap nyolcadik órát is jelent. Tehát mind a tanár, mind a diák a végtelenségig leterhelt, s még csak a kötelező órákról van szó. Az osztályom tanulóinak fele sporttagozatos, amely napi többórás edzést is jelenthet, hétfőig pedig versenyeket.

S milyen lehetőségek vannak a közös kirándulásokra? Elmondom, hogy a tavalyi tanévben milyen „közösség építő” osztályrendezvényeink voltak, s ítéld meg a kedves olvasó, hogy számszerűségében sok-e ez vagy kevés: gólyatábor, bemutatkozó műsor, osztálymikulás, E-s nap, köszöntöttük a lányokat, a fiúkat (húsvéthétfőhöz kapcsolatosan), és voltunk osztálykiránduláson a Tisza-tónál. Talán nem hagytam ki semmit. A közös rendezvények másik hátráltató tényezője, hogy az iskolánkban, s az osztályomban is magas a vidéki tanulók aránya, s buszmenetrendje nem alkalmazkodhat néhány gyermek igényeihez.

Diákszövetségünk egyre jobban érzi a fiatalítás szükségességét. Egy kis lépés történt ez év tavaszán a Szövetség elnökségének újjáalakulásával, ahol már a fiatal öregdiákok vállaltak szerepet. Persze az indulás nehezen megy. Te jól ismered a mai diákok gondolkodását, talán már vannak tapasztalataid a 10–15 éves érettségizett „ifjú öregdiákok” és az iskola kapcsolatáról is.

Látsz-e valamiféle lehetőséget a diákszövetségünk megújítására?

Az előbb beszéltem a diákok és a tanárok leterhelt-ségéről. Akik 2002-ben és 2006-ban érettségiztek az osztályaimban, azon tanulóinknak egy része külföldön van. Szinte mindegyik a családalapítás gondjaival és a munkába állás és megmaradás problémáival küzd. Mind a két osztály egy-egy osztálytalálkozót tartott eddig. Az iskolát bejárva örültek a változásoknak, sajnálkoztak, hogy nekik nem ilyen tornatermük volt, s nem volt dísztermük sem. Éreztem, hogy a büszkeséggel és meghatódottsággal beszéltek hajdani iskolájukról. Az egymással napi kapcsolatban lévő „ifjú öregdiákok” a „csetelésük” közben biztosan napi információkkal rendelkeznek az iskola jelenlegi életéről, hiszen az iskolának is van facebook oldala.

A tavalyi jubileumi ünnepségen résztvevők kézhez kapták az iskola 325 éves történetéről írt könyvedet. Iskolánk történetéről utoljára száz éve jelent meg Nagy Béni ciszterci tanár munkája. Neki rendelkezésre álltak az intézetben gondosan őrzött források, melyek az államosítás idején ugyancsak szétszóródtak.

Az állami időszak majd ötven évéről sem nagyon jelent meg komolyabb összefoglalás.

Ez a munkád sok kutatás, utánjárás eredménye, melyeket a tanári munkád mellett végeztél. Szívesen hallanánk erről részleteket, már csak azért is, hogy megtudjuk, hol őrzik ma ezeket a forrásokat. (Jó lenne, ha az öregdiákjaink számára is hozzáférhetővé válna ez a könyved.)

Az a kis könyvecske, amelyre utaltál, s ahogyan a cím is utal rá, csupán „vázlatos” történet. Az előszóban ismertettem, hogy a megíráshoz milyen inspirációk járultak hozzá. Most inkább azt emelném ki, hogy a mai kor diákjának, átlag olvasójának szántam a könyvet, akinek nincs ideje, energiája Kassuba igazgató úr szép, de hosszú mondatait elolvasni, vagy nincs türelme az értesítőkből kutatgatni egy-egy információ után, esetleg nincs módja a levéltárakban kutatni.

S így válaszolnék a kérdésedre, hogy a megíráshoz hozzájárultak azok a „tanulmányutak”, amelyeket kedves kolléganőimmal tettem Veszprémbe, a megyei Levéltárba, Zircra, az apátsági könyvtárba, a Heves Megyei Levéltárba. S külön köszönetemet kell kifejeznem Csák György kollégámnak, és Neked a sok, fontos információért, és segítségért.

Aztán azt is meg kell jegyezni, hogy a munka több okból kifolyólag nem lehetett teljes az állami időszakot illetően, s a jelen eseményeinek a bemutatása pedig – a történetek megélőjeként – eleve töredékes.

Szeretnék, ha pár szóval ismertetnéd eddigi pályafutásodat, tanári munkádat. Hogyan kerültél a ciszterci iskolába. Meggyökeresedtél-e már Egerben? És engedd, hogy egy kicsit bepillantassunk magán életedbe is.

Ózdon születtem. Ott is érettségiztem a József Attila Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskolában. A pedagógusi diplomámat 1984-ben szereztem az egri főiskola magyar – történelem szakán. 1989-re megszerztem az egyetemi diplomámat történelemből Debrecenben, 1998-ban fejeztem be az ELTE-n az állampolgári ismeretek és készségek szakot, és a rákövetkező évben lettem a pedagógusi szakvizsgát is.

Tanítottam szakmunkásképző intézetben, majd 11 tanévet a hajdani iskolámban. 1997 augusztusától tanítok az egri Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégiumban. Rokoni kapcsolat fűzött az 1937-ben itt érettségizett *Bellér Bélához*, s idekerülésem óta tudom, hogy volt matematika tanárom, *Pataky Albert* (érett. 1943.) is idejárt középiskolába.

Életemből eddig összesen huszonkettő évet éltem Egerben, s az iskola szép hagyományát folytatom azal, hogy dr. Kürti Menyhért (1928.), Küzdi Aurél (1938.), dr. Palos Bernandin (1942.), dr. Hegyi Kapisztrán (1944–46.), Irlanda Dezső (1996.) és Nagy Menyhért Mojzes (2001.) után 2016-ban én tölthetem majd be az egyik fertálymesteri tisztséget.

Harminchatodik éve élek szentségi házasságban feleségemmel, akit óvodáskorunk óta ismerek és szeretek. Házasságukból egy fiú és egy lány született, ők ma már önálló életüket élik Budapesten.

A feleségem szerint én tanárnak születtem. Én azt nem tudom, de azt tudom, nekem a hobbim a munkám, s észre sem veszem, hogy mennyit dolgozom.

Gratulálunk a fertálymesteri tisztségedhez, hisz ezzel igazán egri polgárrá fogadtak. Köszönjük, hogy az öregdiákok számára mindig készségesen nyújtasz segítséget. Isten adjon erőt és segítséget szép hivatásod teljesítéséhez!

Dr. Kilián István:

Három színjáték az egri diákszínpadon

Egerben év őszen a Lyceum épültében rendezte a MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézete és az Eszterházy Károly Főiskola Magyar Irodalomtudományi Tanszéke a X. egri drámatörténeti konferenciáját. A nyitó előadáson hangzott el diáktársunk, dr. Kilián István előadása. Témája iskolánk jezsuita időszakában a korabeli oktatás egyik jellegzetes formájáról, az iskoladrámákról szolt. A történelem csak 1740/41 tanévtől szerepelt a tantárgyak között, így az iskola tanulóinak nagy részét felvonnatató előadások többek között a történelemben való tájékozódásukat is szolgálták.

Az 1692 és 1772 közötti években, Egerben előadtak összesen 257 drámát, azaz évenként 2–3 drámát vittek színre. Három színi produkcióra kell itt és most különösképpen felfigyelnünk:

I. – 1700: Az egri vár védelme Dobó István parancsnoksága alatt.

Latinul játszották. Az előadás helye a jezsuita telek nyugati szakaszán, a városfal innenső részén az „orgonás” hét sétányán, a jezsuiták telkét záró domboldalon volt. A darab kézírata nem maradt ránk. Latin címe: „*Defensio Arcis Agriae propugnatore Stephano Dobone*”. Előadták 1700-ban. A szerző nevét nem ismerjük, de sejtjük, hogy a bizonyára csak három jezsuita pap közül valamelyek lehetett a szerző. Munkájának a forrását minden bizonnyal egy olasz költő Ascanio Centurio hasonló tárgyú műve. Róla és művéről egyelőre többet nem tudunk. A *Historia Domus* alapján évről évre ismerjük azoknak a jezsuitáknak a nevét, akik valaha is Egerben szolgálták, Ebben az évben a *Historia Domus* szerint magisterek voltak *Vir János poetica*, retorika (V–VI. o.); *Kiss Ferenc grammatica*, syntaxis (III–IV. o.); *Rudolf Ferenc parva*, principia (I–II. o.).

A *Historia Domus* őrzi az előadásra vonatkozó feljegyzést, amely összefoglalja az előadás lényegét: Telekessy István Eger város püspöke¹ arra buzdította az egri iskola ifjúságát, hogy adjanak elő a nyilvánosság előtt egy drámát, amelynek tárgya az egri vár híres védelme 1552-ben a hatalmas török erővel szemben. Eger várának parancsnoka ekkor Dobó István volt. Elő is adták ezt a játékot a rendház és az iskola telkének nyugati oldalán, egy domboldalon, ahol hét, párhuzamos sétányt képeztek ki a jezsuiták a telek nyugati határával és a városfallal párhuzamosan. A sétányok teatrális célokot szolgálták. A várostrom előadásának ez a hét sétány volt színhelye. A vár kommandánsa pedig az előadás idejére a sétányokon ágyukat helyez-

tetett el, s ezeket a fegyvereket, ahányszor erre a játék folyamán szükség volt, meg is szólaltatták. A dráma szerencsésen befejeződött, hatalmas nézőközönség jelenlétében s a közeli nemesség részvételével. Az egri püspökön, Telekessy Istvánon kívül jelen volt még Vác püspöke, Dvornikovich Mihály is.

Kivételes szerencsénk, hogy az előadás színlapja ránk maradt, s ennek alapján szinte jelenetről jelenetre nyomon lehet követni a dráma cselekményét. Achmetes vezír és Alij basa 1552-ben megtámadták Eger várát, ahol mintegy kétezer nagyon bátor férfiú tartózkodott feleségestül és gyermekestül. Mindannyian megesküdték arra, hogy a várat fel nem adják, el nem árulják, hanem nemtől, életkortól függetlenül mindannyian részt vesznek a török elleni harcban, hogy a vár elfoglalását megakadályozzák. A küzdelemben az asszonyok különösképpen kitüntették magukat. Negyven napig tartották a várat, a török pedig 13 alkalommal indított támadást a vár ellen, nyolcezer katonáját veszítette el, s végül mégis menekülésre kényszerült, s a vár magyar kézen maradt. A játék nem a magyarok teljes győzelmét adja elő, csak a magyarok és a törökök közötti küzdelem egyik magyarok számára fényes epizódját, amelyben különösképpen az egri asszonyok kitartó harca révén született egy időleges győzelem. Az elmondotton kívül még két felvonásban lehetünk tanúi a magyarok győzelmének és kitartó küzdelmének, s végül a harmadik felvonásban is sorozatos magyar győzelmek után a törökök elvonulnak, s az egriek pedig győzelmi ünnepet ülnek.

A darabban szerepelt két török vezér (Achmetes, Aly bassa Budensis), Dobó Commendans Agriensis s még sokan mások, összesen 158-an.

A szerepnevek és a színlapon közölt cselekmény alapján sejtjük, hogy egy nagyon jól megformált, a történelmi hagyományokra, az időleges győzelemre is támaszkodó, barokk drámát mutattak be Telekessy püspök kívánságára az egri diákok. A jezsuiták egri gimnáziumából nem ismerjük a diákok ez évi létszámát, de azt tudjuk, hogy 1699-ben, az előadás előtt egy tanévvel 300 tanulót tanítottak, s tanítványaiknak többsége, bizonyára a felénél is több, a legalsóbb fokú iskola az ábécisták tanulói voltak. Legközelebb csak 1712-ből van Egerből diáklétszám adatunk, ekkor mindössze csak 80 tanuló járt az egri jezsuita gimná-

¹ Telekessy (*Telekesi*) István (1633–1715.) 1699. VI. 15-től egri megyéspüspök. Részt vett a Rákóczi-szabadságharcban az ónodi országgyűlésen, aláírta a trónfosztó nyilatkozatot. 1709. XII. 18-án megfosztották püspöki székétől s minden egyházi jogától. 1711 őszen a Szentszék és a király visszahelyezte egri püspöki székébe. (Magyar Kat.Lexikon) – *a szerk.*

ziumba. Ez a korábbi nagy létszám azt jelenti, hogy a gimnázium valamennyi szerepjátásra fogható tanulóját az egri jezsuiták színpadra állították. Az egri gimnázium egyébként a legnépszerűbb jezsuita gimnáziumok közé tartozhatott, hiszen a jezsuiták felosztása előtt, 1769-ban az egri gimnáziumban 474 tanulótl számoltak. Kolozsvár (489) Kőszeg (460), Pozsony (630), Sopron (481) s Nagyszombat (546) volt népesebb az egri gimnáziumnál.

2. – 1721: Hadingus et Hundingus reges

A második drámának csak a címe és a cselekmény leírása maradt ránk 1721-ből. A címe ez: Hadingus Daniae et Hundingus Sveciae reges. Ez színdarab megelőzött egy teátrális fogadási szertartást, amelyen az egri püspök fogadta fivérét, a nyitrai püspököt. A színjátékot 1721-ben adták elő.

Az „orgonás” mai képe

A fogadás színhelye az egri gimnázium területén a sziklával tarkított domboldalon, a későbbi „orgonás” hét szintje volt. Erdődy Gábor Eger város püspöke fogadta bátyját, Erdődy László Ádám nyitrai püspököt, aki Lengyelországba, Krakkóba tartott valamiféle diplomáciai küldetéssel. Akkor is, ma is ilyen diplomáciai küldetéssel megbízott személy biztonsága a leghatározottabb védelmet igényelte, természetes dolog azonban az, hogy Erdődy László Ádám Eger városon átutazva püspök testvéröccsét meglátogatta.

Joggal merülhet fel a kérdés, hogy Erdődy Gábor Egerben miért a jezsuitáknál fogadja bátyját, a nyitrai püspököt. Azt tudjuk, hogy Telekessy István püspök, Erdődy Gábor elődje több éven át a jezsuitáknál kapott lakhelyet. Nyilván egy egészen egyszerű, alkalmi szállásról volt szó, hiszen a jezsuiták még el sem kezdtek az építkezést, tehát valamelyik egykori török eredetű családi házban kaphatott szerény otthont. Telekessy idős korában kezdte építeni saját házát. A jelenlegi érseki palota helyén „három kastély” állt, s 1705-ben a püspök az észak szárnyat kezdte helyre hozatni, azt a szárnyat, amelyben ma az egyházmegyei levéltár és az egri rádió is működik. 1705-ben Rákóczi Ferencet még ebben a házban fogadta az idős püspök. S az érseki palota első nagyobb szabású és művészi igényű kiépítésre 1715-től Erdődy Gábor idejében

került sor, amikor a püspök Giovanni Battista Carlone tervei alapján megépíttette a középső szárnyat. 1721-ben a püspöki palota még nem lehetett teljesen készen, s ezért jobbnak látta Erdődy Gábor testvérét a jezsuiták telkén és szabadtéri színházában fogadni.

Erdődy László Ádám 1679. szeptember 29-én Nyitra városában született. Pozsonyban és Bécsben tanult. 1698-tól a Collegium Hungaricum növendéke volt Rómában, s teológiai tanulmányait is itt végezte el, Rómából már felszentelt papként tért haza.

1721-ben, mint nyitrai megyéspüspök a lengyelországi Krakkóba tartva, hogyan ejtheti útba az Egerben lakó öccsét, hiszen Nyitra és Krakkó között nagy kitérőt kellett volna megtennie. A nyitrai püspök ezt a megbízatását Bécsben esetleg Budán kapta. Innen már nem jelentett nagyon nagy kitérőt az egri látogatás. Így a diplomáciai megbízatással utazó nyitrai püspök egri látogatása tökéletesen érthető. Azt nem tudjuk, hogy milyen megbízatással kellett neki Lengyelországba utaznia.

Az egri fogadtatás azonban, kétségtelen megérdemli a figyelmet. A legátus püspököt látványos színdarabban fogadják, amit az iskola felső és középső grammatikus tanítványai adtak elő. Két főszereplője volt a nyilván célzottan kiválasztott drámának: az egyik *Hadingus*, Dánia királya, a másik *Hundingus* pedig Svédország trónját birtokolta. Mindkettejük végzetét, halálát kettejük igen szoros barátsága okozta. Az történt ugyanis, hogy Hadingus téves információk révén azt sejtette, hogy Svédország királya Hundingus kilehelte lelkét. Amikor pedig Hadingus arról értesült, hogy barátja meghalt, ő ki akarta mutatni barátja iránti szeretetét s önként vált meg saját életétől. A hír nem volt igaz, a svéd király halála téves hírnek minősült.

Furcsa a történet, s még furcsább, ha ezt a történetet valóban a legátus fivér jelenlétében eljátszották, de kétségtelenül eljátszották. Hiszen a két majdnem azonos hangalakú királyi szerepnév alapján az a sejtése az olvasónak, hogy Hadingus és Hundingus vagy testvérek vagy nagyon jó barátok voltak. A testvéri kapcsolatról a forrás nem nyilatkozik, de ha valóban a két fivér jelenlétében adták elő a darabot, akkor szinte bizonyos, hogy a darab írójának a ránk nem maradt szövegben ezt a testvéri kapcsolatot valamilyen formában érzékeltetnie kellett. Ezen az előadáson pedig megjelent Erdődy Gábor egri püspök és az ő kedves vendége és testvére Erdődy László nyitrai püspök is, s jelen volt az egri előadáson az egyházmegye teljes káptalanja és nagyon sok nemes.

S ezután a tragikus kimenetelű dráma után következett egy látványos, kosztümös, zenével kísért teátrális fogadási ünnepség. A drámát és a teátrális köszöntőt az egri jezsuiták egy napon egy műsorban rendezték, de az is lehetséges, hogy koradélelőtt az alkalmi színpadon adták elő a drámát, s a fogadási ünnepségre pedig az orgonáson került sor még ebéd

előtt. De valószínűbb az, hogy egy időpontban egy programban hangzott el a színjáték is és a fogadási ünnepség is.

A színjátékot minden bizonnyal jelmezekben esetleg zenekísérettel, énekbetétekkel vitték színre. A hely pedig az iskola udvara lehetett, ahol állt az iskola „sub Jove”, azaz szabadtéri színpada. S ezután következett a köszöntés második része. S ez már nem a színpadon zajlott, hanem az úgynevezett orgonás hét sétányára osztott domboldalon. A két testvér történetét azért adatta elő Kunics Ferenc magister, mert az egész iskolai részt vett a két püspök testvér köszöntésében.

Az iskolaépület Csiky utcai, azaz északi szárnyának első vagy második emelete ekkor még nem volt készen, de valahol közel – épületszárny földszintjén, itt az orgonás közelében – lehetett a házfőnök szobája vagy irodája, mert a forrás szerint innen a püspök ideérkezésekor halk zene hallatszott ki. Az orgonás legelső sétányára a legfiatalabbakat, azaz az elementárisokat állíttatta a rendező tanár, a második orgonás szinten álltak az alsó grammatikusok, a harmadikon a középső grammatikai osztály növendékei, majd a negyedik szintre a felső grammatikai osztály tanulói kerültek. A hatodik szinten a poéták helyezkedtek el s végül, legfelül azaz a hetedik sétányon a rétorok kaptak helyet.

Az érkező kedves vendég az udvar felől közelíthette meg az orgonás legelső szintjét, hiszen az északi épületszárny csak 1748-ra készült el. 1721 és 1748 között 27 év a különbség. Másfelől nem is, csak az udvar felől közelíthette meg az orgonást Nyitra város püspöke.

Amikor a vendég és kísérete az udvarra ért, s innen a legelső sétányszintre fellépdelő püspököket halk zeneszóval fogadták, de a zenészek valahol rejtve maradtak, s amint mindketten felértek az első sétányra, azonnal észre kellett venniük az őket fogadó kis diákokat, akik már jelmezeik miatt is különlegesen lehetettek, hiszen német öltözékben jelentek meg a püspök-legátus fogadásán. A második ösvény szintjén szabadtéri szimfonikus zenével köszöntötték a vendégeket, s itt az egyik tanuló a nyitrai püspök tevékenységét és szolgálatát magasztalta. A harmadik szinten az alsó grammatikai osztály tanulói különféle ajándékokat nyújtották át a vendégnek. A következő sétáló szinten hűséget fogadott az előkelő vendégnek a középső grammatikai osztály tanulóerege. Az ötödik sétányon a belső titkos tanácsos értelmét és bölcs tanácsait köszöntötték. A hatodik ösvényen a poéták a császári követet költeményeikkel üdvözölték. A költeményeket ebben az időben recitálva énekelték még, mint a zsolozsmát mondó szerzetesek még ma is. A hetedik szinten pedig a legkegyelmesebb vendégről, a legkegyesebb legátusról szólt a rétorok köszöntése, ahol Nyitra püspöke egy igen jól megfogalmazott és hatásosan előadott köszöntő beszédet hallhatott, s majd ezután a vendégek és fogadók asztalhoz ültek és elfogyasztot-

ták az ebédet. Az osztályok jelenlévő növendék képviselői más-más nemzet öltözetében jelentek meg.

Az elementárisok német ruházatban, s abból arra következtethetünk, hogy Nyitra püspöke Ausztriában vette át a legátusi megbízatását. Az alsó grammatikusok a hajdúk viseletében, a középső grammatikai osztály tagjai a mórok öltözkéiben, a felső grammatikai osztály diákjai pedig mind piros, magyar viseletben jelentek meg. A poesis tagjai a műzsák viseletét öltötték magukra, s végül a rétorok lengyel ruhákban jelentek meg annak jelzésül, hogy a püspök Lengyelországba igyekezik, s a rétorok ezután hívták meg a legátus püspököt és kíséretét az ebéd elfogyasztására. Mindegyik szinten köszöntő hangzott el, s a köszöntés után Nyitra püspökének és a diákok kivételével valamennyi vendégnek a nekik felkínált bort is el kellett fogyasztania. Eger szőlő- és borkulúrája múltjának ez az ünnepség is jeles eseménye volt. A fogadáshoz természetesen egyéb kellékeket is használtak a fiatalok lőfegyverekkel, kardjaikkal, zászlókkal, kürtjeik hangjával tették a csoportokat és az ünnepséget is teljesen változatossá. S ha egy-egy szintre a vendég felérkezett, s a neki felkínált italból ivott, hatalmasat dördültek az ágyúk is. Lehetetlen leírni, hogy milyen különlegesen emlékezetes lehetett ez a fogadás és az ebéd.

Ez a fogadás is színház volt. Itt ugyan drámai cselekmény nem volt, díszletül szolgált maga az orgonás, a sétányokon, zeneszó és betanult szöveg is elhangzott, s még jelmez is volt a szereplő diákokon.

3 – 1754: *Faludi Ferenc: Constantinus Porphyrogenitus* (Bíborbanszületett Konstantin)

A harmadik színjáték színhelye az 1754-ben nyílt jezsuita gimnázium, a mai Dobó gimnázium volt². A darabot a század egy legnevesebb jezsuita papszerzője, Faludi Ferenc írta, aki életének egy tekintélyes részét Rómában töltötte. Ő volt a római magyar gyóntató, aki az odaérkező csak magyarul tudó emberek számára az Istentől leimádkozta a bocsánatot. Ez a jezsuita paptanár magyar próza 18. századi nagymestere volt, akire úgy emlékezünk, hogy ő volt századának legjobb novel-

² Juhász Norbert: Az Egri Gymnasium –Történeti vázlat c. értekezésében (A Ciszterci Rend Egri Kath Fő-gymnáziumának Tudósítványa az 1864/5 tanévre 15–16. o.) írja: „... az új iskolaépület felavatása 1754 év július 31-kén, sz. Ignác ünnepén, ment végbe, ... Reggel az addigi oskolákból ment az ifjúság a templomba s az ünnepélyes nagymise alatt, melynek kezdetén segítségül hivatott a Szentlélek Isten, magához vette az Oltári-szentséget, s erre szép rendben tanáraival együtt dobszó- s trombiták harsogása közt vonult az új gymnasiumba, melynek dísztermében az igazgató alkalmi beszédet intézett az ifjakhoz, s a nagyszámmal egybegyülekezett vendégsereghez; végül elzengte az örvendező növendékség a hálaéneket. Délután három felvonásos színmű adatott a gymnasium díszes színpadán, melynek főszerelésére gr. Barkóczy Ferencz püspök adta a költséget ...”

la írója. Faludi Ferenc ezzel trónviszályt bemutató drámával tette magát az egriek számára emlékezetessé. A játék cselekményét a kor szokása szerint A játéknak állapattya címszó alatt ő így foglalta össze:

„Halálra kelvén Leo Napkeleti Tsászár, Romanus és Fókás Két Fő Tanátsossára bíz gyenge fiát, Constantinust. Egyik-is, másik-is azon patvarkodék, mind egyre, hogy ki-tollya társát ebből a' főtisztiságból. Románushoz lágyula a' szerentse el-annyira, hogy ő egyedül igyengetné az Iffiu Fejedelmet, és bírná az Országot. De ezzel sem elégedvén az Országlásnak fényétől megtántorodott Románus, arra szepelkedék minden esze, ereje, ravaszkodása, hogy kiszorítván Constantinust-is, önön fiát Artémiust ültesse a'Tsászári székbe. Ez a telhetetlen vágyódás úgy meg utáltatta Románust, hogy még tulajdon magzattya-is tzimborát kötvén Fókással, meg támadná Apjokat és arra bírná a' dolgot, hogy szám-kivettetének Próta Szigetébe. Constantinus pedig, mint ügyes Ura a'Tsászári székre magasztaltatnék.”

Előadták *„Ama disztes Játékos Palotán, Mellyet ugyan azon nagy Méltóságnak édes Nemzetének javára szönetelen igyekező kegyessége adakozása állított.”* Tovább már nem kell magyaráznom: „Ez a játékos, disztes Palota” itt van Egerben, a Dobó gimnázium II. emeletén. Én meg a dráma- és színházkutatás miatt körbejártam még az utódállamokat is, s kerestem a hajdan volt színházakat, színhelyeket is, de egyetlen eredeti színházterem megtalálásában sem volt szerencsém. A színhelyek ma már vagy nincsenek meg, vagy elfeledkeztek róluk. Kerestem Nagyszombaton is abban reménykedve, hogy legalább az üres falakat láthatom. Többször jártam ebben a városban, különböző években, de meg sem engedték, hogy a környékre vagy akár a későreneszánsz vagy korabarokk templomba is belépjek, mert a szlovák katonaság birtokolta és őrizte a terepet is és hajdani iskolai és kollégiumi épületeket is.

A nagyszombati 1750. évi előadás négy évvel előzte meg az egri színrevitelt a mai Dobó gimnáziumban 1754-ben. Erről az iskolaépületről azt kell tudni, hogy építésének költségeit, Eger város egyik magas rangú, és nagyon sokszor jótékony papja és c. püspöke, Foglár György (1670–1754) adományozta a jezsuitáknak, minthogy a jezsuiták az iskolaépítés költségeit éppen akkor vállalni nem tudták. Foglár alapította az egri jogakadémiát, s az ő nevéhez fűződik az egri internátus felépíttetése is, amely mind a mai napig Foglár néven ismert Eger városában.

A mai Dobó gimnáziumban lévő teremnek, az első egri színháznak méreteiről Kassuba Domonkos

tájékoztattott minket: A terem hossza 15 méter, szélessége pedig 12 és fél méter volt. A színpadtól távolodva a nézőhelyeket fokozatosan emelték, s így a legtávolabb álló nézők is láthatták a darabot. Emellett a nagy színházterem mellett volt a kisebb méretű deklamációs terem, ahol a deklamálón kívül csak néhány erre illetékes, jeles személy fért el. A színháztermet az átadás idejére díszesen kifestették, s a legelőkelőbb nézők természetesen úgynevezett zártszékben kaptak nézőhelyet, de a többség az emelkedő állóhelyen szorongott. A nézők az utcáról az egykor díszes és széles lépcsőházban közvetlenül mehettek fel a II. emeletre. Ez az a híres, díszes játékos palota, amely 1754-re már igazi színház lehetett. Én azt hiszem, hogy ez az épület megérdemelné azt, hogy legalább egy emléktábla hirdesse, hogy itt volt Eger város első színháza. Nyilvános volt, ha nem lett volna az, akkor a hely püspökének nem kellett volna beleszólni abba, hogy a nyilvános előadásokat csak hétköznap szabad rendezni, mert a munkaszüneti napokon olyanok is látogatják a színházat, akik illetéktelen hangos megjegyzéseikkel zavarják a színház és az előadás rendjét, de még lámpalázás fiatalembereket is.

* * *

Egyébként még valamit el kell mondanom: A Dobó gimnázium fizikai előadótermét ugyanígy emelkedő széksorral látták el. Ezt utánozták a ciszterciek a későbbi iskolaépületükben is, itt a fizikai előadó és a természetrajzi előadó ilyen padsorokat kapott, én még ilyen emelkedő padsorokban ültem. A fizikai előadóterem ülősorai még ma is ilyen modern megoldásúak.

Az egri jezsuita templom baloldalán fenn a II. emeleti szintjén a gimnáziumból volt megközelíthető az egyik empórium. S ezt még az én diákkoromban színiszertárnak hívták. Kétségtelen az alkalmi színpad elemeit, díszleteit mi is idehordtuk fel, de még ezen kívül nagyon sok olyan dolgot is találhattunk ott, amely még hajdani, talán a 18. századi színpadokon használtak, s ezt az empóriumtermet színi szertárnak nevezték az én diákkoromban.

S még egy dolgot be kell vallanom Sophokles Antigónéját, első, máig egyszerűen nem feledhető színházi élményemet itt szereztem egy diákelőadáson. De ennek semmi köze nincs ehhez a témához, ehhez egy 17–18. századi drámakötet vitt el. A 17–18. századi szöveget akartam kiolvasni és leírni, csak azért, hogy megtanuljak 17–18. századi latint és magyart érteni. Ezt viszont hajdani igazgatómnak és az én nagyon hasznos szenvedélyemnek köszönhetem.

Kérjük a kedves diáktársainkat, hogy a mellékelt csekken a 2016. évi tagdíjat szíveskedjenek befizetni, hogy a jövőben is mindenkinek küldhessük újságunkat, melynek nyomda és posta költségei egy évben 1500 Ft.

hírek...hírek...hírek...

• **ISKOLÁNK 2014/2015 TANÉVI ÉVKÖNYVE** az év utolsó napjaiban jelent meg, a lapzártánk időpontjában. Átlapozva jó betekintést nyújt az iskola életébe, képet nyerhetünk a diákokról, ünnepekről, rendezvényekről, s talán a legkevesebbet az iskolát eltető, minden eseményt mozgató, háttérben maradó tanárokról.

Az Évkönyv előlapján az Egri Lokálpatrióta Egylet által az egriek szavazata alapján az iskolának adományozott „Eger csillaga” emblémáját láthatjuk.

Az Évkönyv első lapjain található a Kalendárium tartalmazza a tanév fontosabb eseményeit.

Az öregdiák persze mindent a maga iskolás korának az eseményeihez mér. *A mi időnkben...* Az ünnepekről szóló beszámolókat most is megtalálhatjuk: okt. 6., március 15. és most hozzájött okt. 23. is.

Az iskolai életet közelebbről érintő ünnepek ma talán nagyobb hangsúlyt kapnak. Sok képpel illusztrálva kapunk beszámolót az elsősök bemutatkozásáról és a gólyabárról. Az iskolánkat ma két életkorú diákok kezdik: az 5.-esek – akik a mi időnkben az elsősök voltak – és a 9-esek, a felső osztályba lépők, akik a „gólyabál”-ban mutatkoznak be.

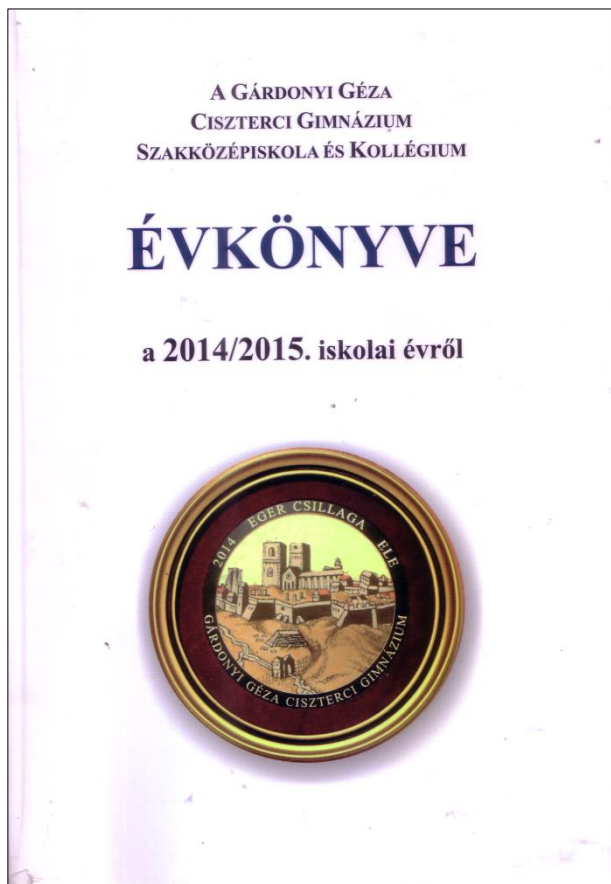
Kedves, új kezdeményezésű, benső ünnepség az első évfolyamosok fogadalomtétele. Erre az ünnepélyre hagyományosan most is a bazilikában került sor. Az ünnepi mise után az 5. és a 9. osztály tanulói tettek fogadalmat: *„...az iskola keresztény, katolikus értékrendjét elfogadom, és ennek szellemében igyekszem élni. ...”*

A mai középiskolákban az érettségire készülő osztályok nagy előkészületekkel rendezett reprezentatív ünnepe a „Gombavató”. Erről, a szép táncokat bemutató estélyi ruhás lányokról fiúkról láthatunk sok képet az Évkönyvben. Ebben az évben 117-en készültek az érettségire.

Ma az ún. „lelki napok” jelentik az iskolában a mi időnk „lelkigyakorlatait”. Az egyházi szellemiségű

iskolák a mai ifjak lelkéhez igen változatos módon igyekeznek „hozzáférni”. A márciusi lelki napok programjáról az alábbiakat olvashatjuk: „Az 5.c, 6.c, 7.c tanulóinknak éneket tanítottak a szalézi nővérek, majd osztálytermeikben húsvéti ajándékokat készítettek. A nagyobb diákok számára előadásokat tartottak: *Dlubala Róbert* szalvatorianus (SDS) és fr. *Rockenbauer István Barnabás* ferences (OFM) testvér, *Csány Márton* szalézi ifjúsági referens és animátor segítői, valamint P. *Misquitta Claudius* és P. *Lytton Quadros* (SDB) szalézi szerzetes atyák. A passiójátékként A. L. Webber: Jézus Krisztus Szupersztár című zenés darabjából összeállított játékot adtak elő a 9.e és a 10.a osztály tanulói, amelyet dr. *Loboczkyne Hársasi Ibolya* tanárnő rendezett. A tavaszköszöntő táncot *Balogh Agnes* tanított be, melyet 9.kny, 10.any, 10.kny és 11.c osztályos tanulók táncoltak. A szentmisét *Galo Gábor* atya mutatta be, a nap zárása egy közös focizás volt a tornateremben.”

Az Évkönyvet lapozgató öregdiák hiába keresi az iskolában működő egyesületekről szóló beszámolót. Viszont hosszú oldalakon olvashatunk különféle versenyekről: sport, különféle – nyelvi, irodalmi, matematikai, fizikai – tantárgyakhoz köthető vetélkedők eredményeiről, felsorolva a tanulókat helyezéseikkel és felkészítő tanáraikat. Ezek a versenyek a mai iskola életében fontos szerepet játszanak, az itt elért eredményeken mérik többek között az iskolák teljesítményét. Összesen 17 oldalon számtalan eredményről kapunk beszámolót. Az „Országos versenyek” sorában olvashatjuk: Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny (OKTV); „Édes anyanyelvünk” nyelvhasználati verseny; Implom József Kárpát- medencei helyesírási verseny; Katolikus Középiskolák VII. Országos Helyesírási Versenye; Tolkien Levelező Verseny; Fogom a kezéd” országos irodalmi csapatverseny; Szivárványhíd országos irodalmi verseny; „Olvass velünk!” országos vetélkedő; Bendegúz Akadémia Tudásbajnokság; Nyelvemster Levelező ;Nyelvtan Verseny; KÖMAL-pontverseny (matematika-fizika); Arany Dániel Országos Matematika Verseny stb. stb.

Minden tisztelet azoknak a tanároknak, akik figyelemmel kísérve a lehetőségeket előkészítik a tanulókat erre a számtalan „megmérettetésre”.

1850 óta a középiskolás Évkönyvekben kötelezően volt előírva egy értekezés bemutatása, melyet a tanári kar valamelyik tagja készített. Ez a gyakorlatot 1867 után önálló magyar iskolákban is megmaradt legalább is 1944-ig. Az iskolánk mai évkönyvében pedig diákjaink írásait olvashatjuk, mondhatom élvezettel. Örömmel sorolom fel ezeket: *Burkus Dóra 13.k.* – Ünnepi beszéd október 22-én, *Kobolák Dóra 10.a.* – Ünnepi beszéd március 15-én, *Saufert Eszter 12.e.* – Az I. világháború és trianoni békekötés tragikus veszteséglistája (részlet), *Pap Lázár 13.K.* – Magyarok Amerikában. Pulitzer József életútja és ismét *Burkus Dóra* – A magyar zsoldárfordítások stilisztikai és nyelvtörténeti vizsgálata.

Az iskola munkáját jellemző számok ez évben is kedvező képet mutatnak. Lényeges adatok: 731 diák – 23 osztályban végezte el tanulmányait a 2014/2015-ös tanévben, átlagos tanulmányi előmenetel 4,28 volt. Az osztályzatokról annyi árulkodik, hogy a kitűnők vastagbetűsők, a jelesek pedig dőlt betűvel szerepelnek. Figyelemreméltó, hogy a 5.c osztály (ez a régi I. osztálynak felel meg) 37 tanulójából 14 kitűnő, ill. 10 jeles rendű (!) A nyolcosztályos évfolyam alsó négy osztályában 139-en végeztek. Négy osztályban 117 tanuló tett sikeres érettségét, láthatjuk tablóikat is. A tanulók 26%-a lakik kollégiumban, helybeli 32%, bejáró 43%!! Megtalálhatjuk a 23 osztály névsorát és róluk egy-egy csoportképet.

Varga B. János igazgató úr vezette tantestületben 65 tanár nevelte-oktatta a diákokat, a kollégistákat pedig 4 nevelő tanár segítette. Ezenkívül a két intézményben – az iskolában és a kollégiumban – a folyamatos munkát *Vékonyné Hevesi Mária* gazdasági vezető és 19 egészségügyi, irodai és technikai dolgozó biztosította.

Köszönet a **Kovács Ottó** tanár úrnak az Évkönyv tartalmas, gondosan szerkesztett munkájáért. (O.GY.)

• **BAJAI CISZTERCI ZARÁNDOKHÁZ** néven nyílt meg a bajai rendházban 70 ágyas szálláshely. az Európai Unió támogatásával, valamint az Európai Regionális Fejlesztés Alap társfinanszírozásával.

Az egyik épületrészben emeletes ágyakkal, kíséreknek külön szoba biztosításával, nemenként elkülönített vizesblokkal ellátott épületrész szolgálja ki a 8-16 fővel érkező csoportokat. A rendház másik szárnyában pedig normál berendezésű, külön mellékhelyiséggel, mosdóval és zuhanyzóval ellátott szobákban kapnak helyet az ennél kisebb létszámmal érkező csoportok, vagy egyéni szállásfoglalók. 70 ágy, ingyenes WIFI használat, a ciszterci rend történetét bemutató kiállítások, multifunkcionális közösségi tér, fűszerkert, hangulatos és zárt belső udvar, a korábbi épület szépségeit megtartó, egyben modern belső tér várja immáron tárt kapukkal lelkigyakorlatokhoz, osztálykirándulásokhoz a szállást kereső csoportok és egyéni látogatókat.

• **CISZTERCI SZÁLLÁSHELY NYÍLT PÉCSETT.** 2006-ban a Miasszonyunk Női Kanonokrendtől átvett intézményben kívül és belül egyaránt megújult épületben összesen 40 férőhely emeletes ágyakkal, kíséreknek külön szoba biztosításával, nemenként elkülönített vizesblokkal ellátott emeleti épületrész szolgálja ki a 8–20 fővel érkező csoportokat Pécs történelmi belvárosában. A rendház másik, földszinti szárnyában pedig normál berendezésű, külön mellékhelyiséggel, mosdóval és zuhanyzóval ellátott apartmanokban kapnak helyet az ennél kisebb létszámmal érkező csoportok, vagy egyéni szállásfoglalók. Mindemellett egy kápolna, illetve a magyarországi Ciszterci Rendet, a Miasszonyunk Női Kanonokrendet bemutató kiállítások is láthatók.

• **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE** – elektronikusan a www.ciszterciekegerben.hu honlapon érhető el. A honlap gondozója. *Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma az interneten olvasható, illetve letölthető.

• **KÖSZÖNET AZ ADOMÁNYOKÉRT!** – *Mohi Sándor* (é. 1946.) Schweinfurt (Németország) – 50 euró; *Bartha István* (é. 1951) Eger – 10 000 Ft; *Hibay Györgyné Aliz* Eger – 20 000Ft; *Gödl* Károly (é. 1951) Höhr-Grenzhausen (Németország) – 20 000 Ft; *dr. Békési Sándor* (é. 1940) Budapest – 20 000Ft; *Hittudományi Főiskola* Eger – 10 000Ft. *dr. Húsvéti Sándor* (é. 1945.) Innisfil ON, (Kanada) – 100 Kanadai dollár; *Bérczy Pálné* Ajka – 20 000 Ft.

H A L O T T A I N K

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk:

Sávoly Títusz (érett.. 1944) –Szigetszentmiklós

Tóth Albin (érett. 1944) – (Heves)

(korábbi haláláról csak most értesültünk)

Mischinger Gábor (érett. 1947) – Eger

Radványi György (érett. 1948) – Eger

Requiescant in pace!

• **ELKÉSZÜLT TEMPLOMUNK** szentélye falainak és boltozatának felújítása. A Szent Bernát (Bogiai Szt. Ferenc) templom felújításának egy látványosan szép szakasza készült el november végére. A több mint féléven át tartó renoválás, melyet *Maracsó Izabella* restaurátor vezetésével egy 4–6 tagú csapat végzett az eredeti, csodálatos barokk színekben és díszítő elemekben igyekezett a szentély eredeti szépségét visszaállítani. A szentély felállványozása után lehetett feltárni az 1888-as ráfestéskor eltüntetett felületeket. A majd 800 m² es felület feltárása igen hosszú, aprólékos munkát igényelt. E kellett távolítani a ráfestés alatti cement bevonatot is.

Kracker János Lukács freskói az 1800. és az 1827. évi tűzvész alkalmával teljesen tönkre mentek. A követő 1888-as felújítás során a megmaradt részleteket is eltüntették az. A szentély boltozatára, a hajó többi boltozatához hasonlóan Innocent Ferenc festőművész hat – a templom barokk világához nem illeszkedő – olajfestményt készített, melyek Jézus életét ábrázolják: anyagi üdvözet, Szent Család, utolsó vacsora, Jézus az olajfák hegyén, a szentély fölött a feltámadt Krisztus, az oltár fölött a Szentháromság képe. Mára ezek a festmények eléggé megrepedeztek. A szentély, ill. az oltár fölötti két kép helyére a festmények eltávolítása után, az eredeti dekorációt újították fel.

A szentély feletti kép: a feltámadt Krisztus

Az oltár feletti Szentháromság kép

A fenti képek helyén felújított boltozati ornamentika:

A lebontott oltár még nem került visszaállításra abban a reményben, hogy pályázat útján kapott támogatás segítségével ez a gyönyörű oltár is felújításra kerülhet. *(A képeket Kovács Oltó tanár úr készítette.)*

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál: *Oláh Gyula, 1114 Budapest, Bartók Béla út 25. III. 5/A tel.:(1) 386 2295 vagy E-mail: olah.gyula3@chello.hu*

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)
Megjelenik Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.
Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.
Felelős szerkesztő: Oláh Gyula